

ма, для Інтернету) він не передбачає. Відсутність спеціального правового регулювання зовсім не означає, що на відносини в мережі Інтернет не поширюються загальні норми авторського і суміжних прав.

Отже, право на захист можна визначити як надану уповноваженій особі можливість застосування заходів правоохоронного характеру для відновлення її порушеного або оскаржуваного права.

Ключові слова: твір, мережа Інтернет, право володілець, авторські права, користувач, захист, інформаційний ресурс, сайт, відтворення твору, правопорушення, провайдер, автор, опублікування.

Key words: work, Internet, copyright, copyright, user, protection, information resource, site, reproduction of the work, offense, provider, author, publication.

МАЗУРЕНКО СВІТЛАНА ВІКТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції,
кандидат юридичних наук, доцент*

АВТОРСЬКЕ ПРАВО В СФЕРІ АРХІТЕКТУРИ

Архітектурна діяльність це складний процес, що включає створення архітектурного проекту, розробку проектної та робочої документації, реалізацію проекту у вигляді будівель, споруд тощо. У цьому деякі об'єкти, створені у процесі архітектурної діяльності, можуть охоронятися авторським правом (copyright) як твори.

У сфері архітектури до об'єктів, що охороняються авторським правом, можна віднести: безпосередньо будівлі, споруди, садово-паркові комплекси, інтер'єри, архітектурні проекти; креслення; зображення; макети (включаючи 3D); картки. При цьому такі об'єкти обов'язково повинні мати творчий характер (який передбачається, доки не доведено протилежне) і бути виражені в об'єктивній формі (креслення, будівля, макет).

Жодної спеціальної реєстрації таких об'єктів не потрібно, і вони охороняються з моменту їх створення. Також не потрібно новизни та оригінальності. Важливо знати, що право захищає лише форму висловлювання творчого задуму. При цьому ідеї, концепції, архітектурні задуми та рішення, що не втілені в об'єктивній формі, не підлягають правовому захисту.

Що це означає? По-перше, це означає, що якщо ваша задумка не була втілена в електронній формі в спеціалізованій програмі у вигляді проекту або на папері у формі креслення, то об'єкта, що охороняється, не виникло. По-друге, це означає, що закон не забороняє різним людям мати схожі ідеї та задуми та втілювати їх незалежно один від одного у подібній формі.

Теоретично можлива була б ситуація, що двом архітекторам спало б на думку ідея створити проект якоїсь арки і вони незалежно один від одного розробили б схожі архітектурні проекти. У такому разі порушення авторських прав не було б. Якщо ж буде доведено запозичення, це зовсім інша історія. Також важливо зазначити, що проектна документація на будівництво не є об'єктом авторського права.

Правової охорони авторським правом підлягатиме лише її частина у вигляді архітектурного проекту, де втілено саме творчий задум автора. Чисто технічні рішення не охороняються авторським правом.

Авторські права складаються із двох груп: майнові права (також називаються виключне право); особисті немайнові права автора (фізичної особи). У виключне право входить цілий набір прав, що дозволяють використовувати твір шляхом його відтворення (копіювання), поширення, публічного показу, переробки, розробки документації для будівництва, практичної реалізації архітектурного проекту тощо. Виключне право або окремі його правомочності можуть тимчасово передаватися, у тому числі за гроші, третім особам за моделлю ліцензійного договору (за аналогією з орендою), або відчужуватись назавжди в повному обсязі (за аналогією з продажем). Воно може належати як автору, і третій особі (правоволодільцю) у разі, наприклад, створення службового твору чи відчуження за договором.

Насправді найчастіше укладаються змішані договори, які поєднують у собі елементи договору підряду виконання проектно-пошукових робіт, і навіть ліцензійного договору чи договору про відчуженні виключного права на твір.

Дуже важливо під час укладання договорів прямо передбачити, чи відчужуються виняткові права раз і назавжди третій особі, чи просто передаються у користування певний час. У разі, якщо виключне право передається у тимчасове користування без наміру відчуження назавжди, необхідно передбачити у договорі термін та способи використання вашого об'єкта. Має сенс також детально врегулювати питання, чи дозволяє автор згодом вносити зміни в архітектурний проект, а також створений на підставі нього архітектурний об'єкт (переробляти).

Важливо розуміти нюанси різних договорів та знати їхнє правове регулювання, щоб знати, чи перейшли права на проект (об'єкт) архітектури від автора до замовника чи забудовника. Так, наприклад, за загальним правилом, якщо проект створює фізичну особу (автор) своєю особистою працею на замовлення, то виключно право зберігається за ним, а замовник може тільки використовувати проект для тих цілей, для яких він його замовляв.

При цьому автор зможе переробляти цей проект та використати його іншими способами надалі. Але ніщо не заважає змінити таке регулювання, прямо передбачивши у договорі інші умови. Зовсім інша ситуація буде, якщо об'єкт створюється юридичною особою (наприклад, архітектурною майстернею) на замовлення чи виконанні трудових обов'язків працівником. Тут уже закон прямо передбачає

автоматичний перехід виключного права замовнику (роботодавцю) та окремої угоди про передачу прав не вимагається.

Правоволоділець виключного права може забороняти або дозволяти іншим особам використати свій об'єкт. При цьому, у разі порушення прав правоволодільца, той має право через суд вимагати заборони використання об'єкта, а також грошової компенсації за неправомірне використання. Грошова компенсація має штрафний характер і може, зокрема, вимірюватися як подвійна вартість архітектурного проекту або подвійна вартість ліцензії на нього, або визначатися на розсуд правоволодільца за один випадок незаконного використання.

На відміну від виняткових прав є ще особисті немайнові права автора. Такі права «прикріплені» до автора твору (автору) і є невідчужуваними. Серед таких прав можна назвати право визнаватися автором твору (право авторства), право використовувати чи дозволяти використання твору під своїм ім'ям (право автора на ім'я), право на недоторканність твору (захист від спотворень), право авторського контролю та нагляду. Скажімо, видалення імені архітектора з проекту допускається лише за наявності його згоди. У разі порушення таких прав, автор не має права на грошову компенсацію, про яку йшлося вище, але має право на компенсацію моральної шкоди (зазвичай значно нижче) та також заборони використання твору.

Суб'єкт авторських прав має право вимагати від усіх третіх осіб утримуватися від внесення будь-яких змін або доповнень до його твору, реалізуючи при цьому право на недоторканність твору. Зміна архітектурного проекту при розробці документації для будівництва або будівництва архітектурного об'єкта проводиться виключно за згодою автора архітектурного проекту. Проблема захисту прав автора на недоторканність твору стоїть особливо гостро у ситуаціях, коли в процесі проектування об'єктів будівництва або розробки робочої документації з тих чи інших причин приймається рішення змінити або доопрацювати існуючий архітектурний проект, але вже без залучення автора.

У таких ситуаціях необхідно мати на увазі, що творчі концепції архітекторів, втілені в макетах, проектах, зображеннях або кресленнях, також відносяться до об'єктів авторських прав і підлягають захисту. Таким чином, внесення змін до проектів, креслень і макетів, їх відтворення припустимо лише в тому випадку, якщо автор прямо висловив на це свою згоду, наприклад, включив це до умов договору із замовником.

Навіть на стадії будівництва об'єкта та здачі його в експлуатацію автор макетів, креслень та проектів має право на захист своїх творів від змін. При цьому використання в процесі будівництва інших будівельних матеріалів та техніки, ніж ті, що були передбачені автором проекту, якщо це не позначиться на зовнішньому вигляді архітектурного об'єкта, не буде порушенням авторських прав архітектора.

Здійснення реконструкції, перепланування або розбудови вже готових будівель, що істотно змінюють задум автора, допускається, якщо інше не передбачено в договорі, лише за згодою автора архітектурного проекту. Інакше матиме місце порушення авторських прав на недотор-

канність твору, що дозволить автору заявити вимогу про приведення архітектурного об'єкта початковий вигляд чи виплати компенсації порушення права.

Якщо ж власник будівлі або іншого архітектурного об'єкта виявить бажання повністю його знищити, то автор вже не зможе цьому перешкодити, оскільки за власником архітектурного об'єкта закріплено право розпоряджатися ним як матеріальним носієм твору будь-яким чином.

Це пояснюється тим, що існування авторських прав не залежить від матеріального носія, в якому вони виражені, у зв'язку з чим знищення будівлі не спричиняє знищення самого об'єкта авторського права. Важливо поділяти, що крім права автора на недоторканність твору, що є невідчужуваним, існує також виключне право на переробку твору (входить до складу виключно права, що може відчужуватися).

Переробка означає, що створюється нове самостійне твір, виходячи з існуючого. Право переробляти може бути безперешкодно передано за договором. У разі надання права на переробку третій особі вона може без отримання подальшої згоди автора (правоволодільца) створювати нові твори на основі вже існуючого.

Визначити що мало місце переробка чи зміна може лише експертиза. Як виключне право, і особисті немайнові права автора залежить від матеріального носія, у якому виражено твір. Це означає, що сама собою передача кому-небудь екземпляра архітектурного проекту, наприклад на флешці або на папері, не тягне за собою автоматичного переходу до набувача всіх авторських прав на цей твір.

Для переходу виключного права має бути виражена воля сторін договору або такий порядок має бути прямо встановлений у законі.

Ключові слова: архітектура, архітектурна діяльність, авторське право.

Key words: architecture, architecture activity, copyright.

СИМОНЯН ЮЛІЯ ЮРІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗМІНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Збройна агресія Російської Федерації і її повномасштабне вторгнення на територію України змусили весь державний апарат і суспільство в цілому перейти до оперативного функціонування в умовах правового режиму воєнного стану.

Відповідно до ч. 3 Указу Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [1] та затверджений Верховною Радою